

Coco Fusco

He après a nedar
en sec

MAC
BA

23.05.25 / 11.01.26

«He après a nedar en sec». Així comença el poètic microrelat *Natació*, que l'escriptor cubà Virgilio Piñera va escriure el 1957. Sota aquest títol, es presenta la primera mostra monogràfica dedicada a Coco Fusco (Nova York, 1960) a Espanya. Figura clau en el videoart i la performance, en l'activisme dins i fora de l'àmbit institucional, i en el pensament crític associat a la teoria i la crítica de l'art des de finals dels anys vuitanta, la seva intel·lectualitat pública ha adquirit una importància significativa davant de l'actual canvi de paradigma geopolític.

Foto: Geandy Pavón, 2021.

L'enduriment de la política migratòria, l'auge de l'extrema dreta i la consolidació d'algunes paradoxes estructurals heretades de la modernitat occidental fan avui més necessàries les seves propostes. Com ella mateixa manifesta: «Gran part del meu treball en les tres últimes dècades ha estat dedicat a la transmissió, el registre, la interpretació i la personificació de l'*altre* en la cultura occidental. [...] Les ficcions que ens atrauen alhora ens afecten, i des del moment en què les assumim com a veritat, ja no ens en podem desfer. Carrego amb aquest pes quan assumeixo el paper de ser una curiositat etnogràfica, una científica posthumana, una supervivent de massacres colonials, una presonera de guerra postmoderna o una treballadora del sector de serveis que ven fantasies als turistes i fabrica quincalla per oferir-la als insaciabls consumidors.»¹

Aquesta exposició s'articula al voltant de la paraula com a nucli central. I amb la paraula, l'ús simbòlic del silenci i la inversió de llengua i llenguatge en una confrontació històrica —i del present— entre l'expressió artística i el poder. Un lloc crític aquí l'ocupen la poesia i la literatura cubanes, presents en els diferents àmbits. Les vides i els imaginaris de creadors dissidents que van ser o són represaliats entreteixeixen un recorregut audiovisual, performatiu i documental en què la Cuba postrevolucionària se'ns presenta en una complexa articulació de nocions com revolució o pàtria.

Cuba com una plaça buida

L'exposició s'obre amb un espai obert, imaginari físic de l'esfera pública que convoca projectes de Fusco sobre una icona topogràfica que és, alhora, lloc —la plaça de la Revolució— i metàfora —la de la promesa inconclusa de la Cuba revolucionària. Els seus projectes observen les conseqüències de l'embargament econòmic i revisen les visions romàntiques de la Revolució cubana que persisteixen a Europa i als Estats Units tres dècades després del final de la Guerra Freda. Des dels anys vuitanta Fusco ha col·laborat amb artistes, poetes i cineastes cubans a l'illa i a la diàspora, i des del final de l'era Fidel Castro, el 2008, s'ha centrat en els conflictes que es produeixen entre els artistes i l'Estat.

A Morir soñando (Morir somiant, 2011) i *La plaza vacía* (La plaça buida, 2012), la plaça de la Revolució de l'Havana és protagonista d'una meditació sobre l'espai públic, la promesa revolucionària i la memòria. Darrere del ressò de les protestes de la Primavera Àrab (2011), Fusco es pregunta per què aquesta plaça resta buida: què es perd amb la institucionalització de la revolució? Al voltant d'aquest espai central, es projecten altres vídeos sobre poetes represaliats: Heberto Padilla (*La Confesión* [La confessió], 2015), Maria Elena Cruz Varela (*El mensaje en una botella de María Elena* [El missatge en una ampolla de Maria Elena], 2015) i Reinaldo Arenas (*Vivir en junio con la lengua fuera* [Viure al juny amb la llengua fora], 2018), i el projecte *Confidencial: autores firmantes* (Confidencial: autors signants, 2015).

¹ Coco Fusco: «Introduction», a Olga Viso (ed.), *Coco Fusco: Tomorrow, I Will Become an Island*. Londres: Thames & Hudson Inc., 2023, p. 9.

L'agència de l'altre

Durant els dos anys en què Guillermo Gómez-Peña i Fusco van representar la seva coneguda performance *The Couple in the Cage: Two Undiscovered Amerindians Visit the West* (Parella en una gàbia. Dos amerindis no descoberts fins ara visiten Occident, 1992-1994), es van trobar amb dues respostes a aquesta encarnació engabiada de dos oriünds de l'illa imaginària de Guatínuau. Mentre que el públic general creia que els guatinuauis eren reals, intel·lectuals i artistes s'entestaven a discutir les implicacions morals de l'obra, en comptes de l'obra en si. Allò que se suposava que era una sàtira a conceptes com exotisme o primitivisme es va convertir en un exercici revelador del paper de

les institucions culturals i del fet expositiu com a generadors de la noció d'alteritat. Realitzat també amb Guillermo Gómez-Peña, es presenta *Mexarcane International* (Mexarcane internacional, 1994-1995), sobre la persistència de les fantasies colonials en la cultura de consum contemporània.

Fusco també ha dut a terme accions al voltant dels imaginaris d'identitat i gènere amb l'artista i performer Nao Bustamante. Es presenten *Stuff* (Coses, 1996-1999), un comentari sobre la globalització, el turisme i el sexisme; i *Paquita y Chata* (1996), una versió viva de les nines mexicanes de paper maixé Lupita, utilitzades per representar les prostitutes.

Coco Fusco, *The Undiscovered Amerindians Tour*, 1992-1994/2019. Impressió per raig de tinta sobre paper. Cortesia de l'artista i de Mendes Wood DM, São Paulo, Brussel·les, París, Nova York. Foto: EstudioEmObra.

© Coco Fusco, VEGAP, Barcelona.

Poder i presó

Aquí es construeix un espai cinematogràfic on es projecta *La noche eterna* (La nit eterna, 2023). Basat en el testimoni del poeta Néstor Díaz de Villegas, empresonat a Cuba als anys setanta, recrea la vida a la presó i el poder de la imaginació per transcendir-la. Es presenta també una instal·lació produïda per al MACBA, *Aponte's Lost Podcast* (El pòdcast perdut d'Aponte, 2025), amb l'artista i activista Luis Manuel Otero Alcántara, que compleix condemna en una presó de Guanajay. Fusco uneix els dibuixos prohibits d'Otero i els de José Antonio Aponte, un activista afrocubà que va organitzar una rebel·lió d'esclaus el 1812 i que va descriure els seus dibuixos, destruïts pel Govern, en l'interrogatori previ a la seva execució. «Per crear el projecte de Luis Manuel Otero», comenta Fusco, «vaig gravar descripcions dels seus dibuixos durant una sèrie de trucades telefòniques i vaig enviar aquests enregistraments a alguns dels seus amics artistes.» Fusco els va demanar que adoptessin l'estil i els materials utilitzats pels presos cubans, com bolígrafs i paquets de tabac.

A Rights of Passage (Drets de pas, 1997), realitzat per a la Biennal de Johannesburg, Fusco va inventar un punt de control per accedir al recinte i reflexionar així sobre les condicions racistes i discriminatòries del poder institucional durant i després de l'apartheid.

Camila Lobón, *Preso de la libertad* per al projecte *Aponte's Lost Podcast*, 2025. Dibuix fet amb bolígraf sobre paper de paquet de cigarrets cubans.

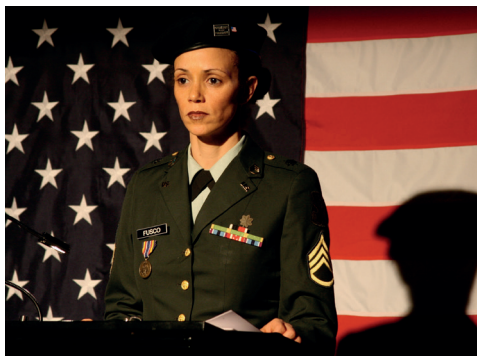
Coco Fusco, *The Feminine Touch*, 2008. Impressió sobre alumini. Cortesia de l'artista i de Mendes Wood DM, São Paulo, Brussel·les, París, Nova York.
© Coco Fusco, VEGAP, Barcelona.

Desobediència civil i acció directa

El *reenactment* o reactivació de certs gestos i llenguatges del poder ha protagonitzat algunes obres de Fusco en què declara la futilitat de tot exercici artístic que es vulgui fora d'un marc de representació institucional. En aquesta «inversió del marc o reversió de la mirada» –com ens recorda l'escriptora Anna Gritz–, Fusco manifesta la necessitat de crear noves institucions i infraestructures que ofereixin les condicions de possibilitat perquè l'art pugui ser crític amb el sistema, operant-hi dins i fora.

En aquest àmbit s'aborda l'ambivalència d'aquest «santuari de la llibertat», com se solia descriure als Estats Units. Una infraestructura policial que nega drets civils a persones privades de llibertat i un ordre deshumanitzador d'individus o grups específics és el que s'evidencia en projectes com *Bare Life Study #1* (Estudi de la vida nua #1, 2005), *Operación Atropos* (Operació Atropos, 2006), *Room of One's Own: Women and Power in the New America* (Una cambra pròpia: dones i poder a la nova Amèrica, 2006-2008), *a/k/a Mrs. George Gilbert* (També coneguda com la Sra. George Gilbert, 2004) i *Sightings* (Albiraments, 2004). Els mateixos estereotips racials, culturals i de classe es troben darrere de performances com *Sudaca Enterprises* (Empreses sudaca, 1997), executada amb Juan Pablo Ballester i María Elena Escalona a la fira d'art ARCO de Madrid; *Eu Sou Um Consumidor* (Jo soc un consumidor, 2014), desenvolupada en un centre comercial de Rio de Janeiro i *Your Eyes Will Be an Empty Word* (Els teus ulls seran una paraula buida, 2021), obra de la Col·lecció MACBA que ens endinsa en l'ús macabre de l'illa de Hart,

a Nova York, cementiri per a indigents, persones no identificades i morts a causa de la sida i de la covid-19.

Coco Fusco, *A Room of One's Own: Women and Power in the New America* (Una cambra pròpia: dones i poder a la nova Amèrica, 2006-2008). Impressió fotogràfica sobre paper de cotó. Cortesia de l'artista i de Mendes Wood DM, São Paulo, Brussel·les, París, Nova York. © Coco Fusco, VEGAP, Barcelona.

Arxiu Fusco

Pocs creadors formulen la seva pràctica amb una perspectiva polièdrica que combina la recerca artística; l'estudi del llenguatge cinematogràfic; les narratives derivades de la literatura, la poesia i l'anàlisi teòrica; la sàtira política; la crítica i els projectes de justícia social. Aquest espai de documentació recull aquesta faceta de Fusco. Envoltant-lo, es presenten tres obres de nova creació realitzades amb Loid Der: *Environmental Activists Assassinated Worldwide* (Activistes ambientals assassinats al món, 2023), *Journalists Killed at Work Worldwide* (Periodistes assassinats al món mentre feien la seva feina, 2023-2024) i *Artists in Prison Worldwide* (Artistes presos al món, 2024). Els seus noms, la memòria de la seva resistència i la seva protesta s'escampen per les parets del Museu.

Exposició comissariada per: Elvira Dyangani Ose, directora del MACBA.
Coordinadora de l'exposició: Meritxell Colina.
En col·laboració amb: El Museo del Barrio. **Amb el suport de:** Ford Foundation.

Per si prefereixes escoltar-la

La veu i les explicacions de Coco Fusco et guiaran per les sales del museu, gràcies a la guia digital gratuïta del MACBA.

L'exposició s'amplia

Amb una conversa inaugural

Dijous 22 de maig a les 18.30 h

Amb l'artista Coco Fusco i Elvira Dyangani Ose, comissària de l'exposició. Comptarà amb la participació de Néstor Díaz de Villegas, poeta i assagista cubanoamericà (protagonista de la pel·lícula *La noche eterna*, de Coco Fusco), i Sandra Ceballos, artista i activista cubana, i fundadora d'Aglutinador.

Amb un programa públic

La memòria és un paisatge esfondrat

Cicle de cinema independent cubà

7, 14, 21 i 28 de maig, a les 19 h

A través de pel·lícules que exploren l'exili, la censura i la memòria, aquest programa aplega cineastes que qüestionen les narratives oficials i reinventen les imatges des de la resistència a través d'una mirada íntima. Comissariat per José Luis Aparicio.

Amb un Quadern Portàtil

S'ha publicat el *Quadern portàtil* núm. 42, que recull en català *L'altra història de la performance intercultural*, un assaig de Coco Fusco publicat el 1994 a *The Drama Review* i un any més tard en el seu llibre *English Is Broken Here: Notes on Cultural Fusion in the Americas* (The New Press, 1995), en què l'artista reflexiona sobre identitat, autenticitat i representació en els intercanvis interculturals. Es pot consultar en PDF al web del MACBA.

Visita-la d'una altra manera

Visites

A partir de l'1 de juny

Els diumenges a les 12.30 h

Activitat gratuïta. Inscripció prèvia i més informació a **macba.cat**.

Amics del MACBA

Dijous 12 de juny a les 18 h

a càrrec d'Elvira Dyangani Ose.

Consulta les visites exclusives per als Amics del MACBA a **macba.cat**.

Horaris

De dilluns a divendres (dimarts no festius, tancat)

de 11 a 19.30 h (Del 25 de setembre al 24 de juny)

de 10 a 20 h (Del 25 de juny al 24 de setembre)

Dissabtes de 10 a 20 h

Diumenges de 10 a 15 h

Festius: consulta horaris al web.

L'entrada del museu té validesa durant un mes. Activa-la a la recepció i torna-hi tantes vegades com vulguis.

Fes-te Amic o Amiga del MACBA a partir de 18 € l'any.

Segueix-nos

#CocoFuscoMACBA

En col·laboració amb:

Amb el suport de:

Ford Foundation

MACBA

Museu d'Art Contemporani de Barcelona

Plaça dels Àngels, 1

08001 Barcelona

macba.cat